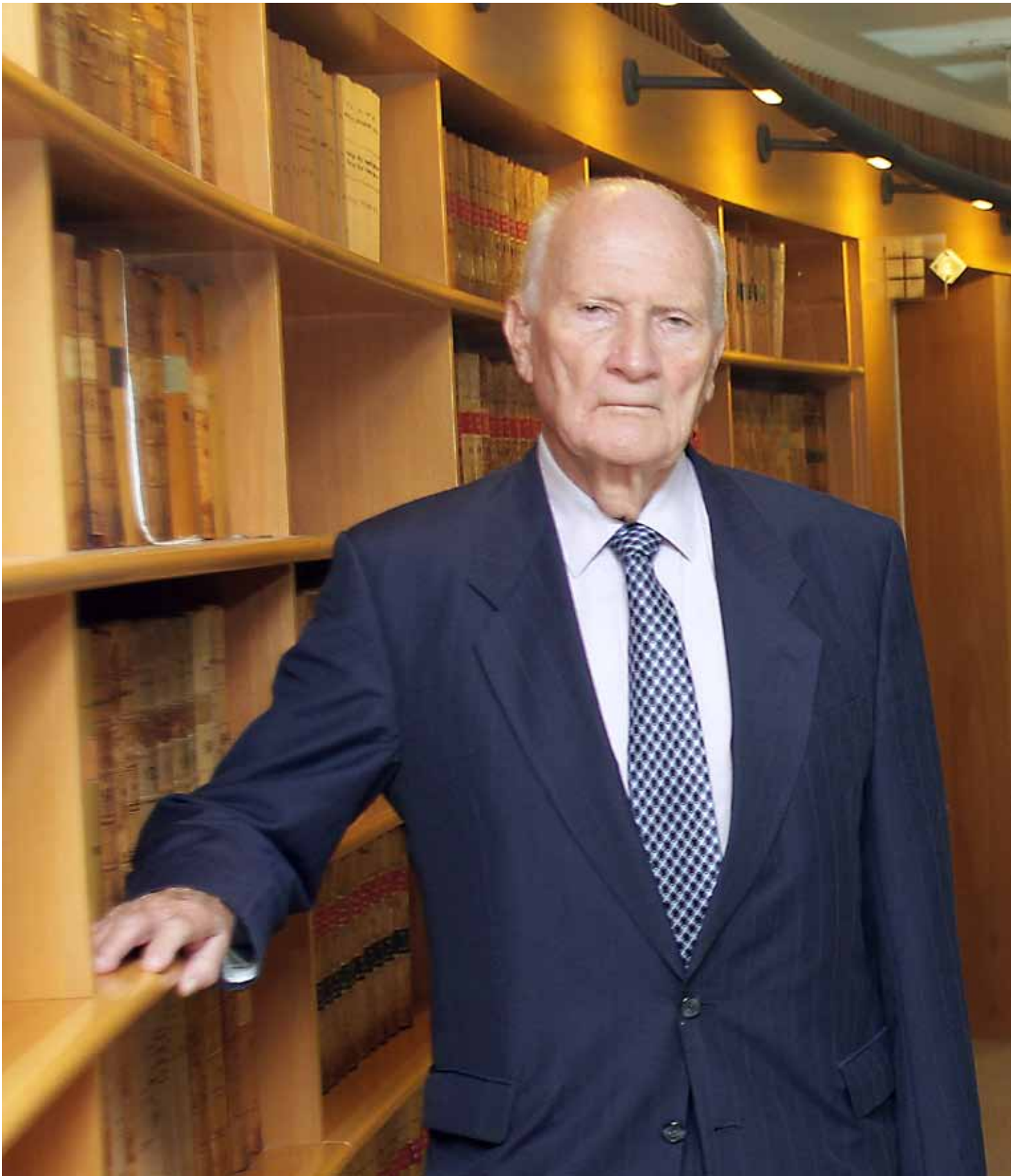

נשיא בית המשפט העליון לשעבר, מאיר שמגר:

"עדיף שנהיה טובים יותר במדעים מאשר בכדורגל - ולא להיפך"

בריאיון מיוחד לביטאון OpenU תוקף השופט שמגר, מגדולי המשפטנים בארץ ובעולם, את השתרשות עסקאות הטיעון בבתי המשפט, מאוד לא מרוצה מהאלימות הגוברת ברחובות, ותובע החמרה בענישה כדי למגרה • את שיטת הבחירות הוא היה משנה מן היסוד - מנהיג בחירות אזוריות, מעלה את אחוז החסימה, מקטין את הממשלה ומגדיל את מספר חברי הכנסת • **גד ליאור** שמע מהנשיא בדימוס של בית המשפט העליון גם דעה, שלמרות כל הניסיונות לפגוע בסמכויות בתי המשפט - מערכת המשפט בישראל הייתה, עודנה ותהיה חזקה ואיתנה

« גד ליאור

“איחרנו בקביעת חוקה למדינה, ונצטרך למלא את החסר עכשיו. מדינה שרוצה להבטיח את זכויות היסוד לאזרחיה צריכה שתהיה לה חוקה. הדבר נכון בעיקר במדינות דמוקרטיות. פעלתי ואמשיך לפעול בעניין הזה”

מדרגות ברזל לולייניות מובילות ללשכתו בקומה השלישית של בניין בית המשפט העליון בירושלים. העובדה שמי שמטפס תדיר במדרגות הללו כבר חגג את יום הולדתו ה-87 מבהירה, אולי יותר מכל, עד כמה בריא ורב מרץ גם היום האיש הזה, שנולד בדנציג, העיר “הבינלאומית”, כיום בפולין, עוד בראשית המאה הקודמת, בשנת 1925. האיש הזה הוא נשיא בית המשפט העליון לשעבר, מאיר שמגר, מגדולי המשפטנים בארץ ובעוֹלָם, שגם בימים אלה קשה למצוא אצלו שעה פנויה. אנחנו זכינו לשהות במחיצתו אפילו קרוב לשעתיים, כבר הישג לא מובטל לביטאונה של האוניברסיטה הפתוחה, שאותה מכיר ומקיר השופט שמגר זה שנים.

מאיר שמגר משרה סביבו אווירה נינוחה. גם כאשר הוא נוקט לשון ביקורתית, בעת הריאיון המיוחד שהעיניק לנו, הוא מדבר בקול נמוך, מתבטא מאוד בזהירות, מדגיש שמדובר בדעתו שלו בלבד, וממחיש מהו ההיפך מהמושג התלהמות, שכה נפוץ היום במחוזותינו, מהריחוב ועד לכנסת.

כבוד השופט מאיר שמגר, שנולד בשם שטרנברג, לדינה ולאלעזר, עלה לארץ בגיל 14, בשנת 1939, ממש ערב פרוץ מלחמת העולם השנייה. הוא למד היסטוריה ופילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים, ומשפטים בבית הספר המנדטורי למשפטים, ומאוחר יותר בלונדון. בימים האלה, שאחרי פטירתו של חיים חפר ז”ל, מתגאה מאיר שמגר כי שרת בפלוגה ד’ בפלמ”ח, והצטרף אחר כך לאצ”ל ואף היה בין גולי אצ”ל ולח”י שהוגלו למחנות המעצר באפריקה. אגב, גם שם למד משפטים בהתכתבות. לאחר שהשתתף באחד מניסיונות הבריחה חזר עם קום המדינה, ב-1948, למדינת ישראל העצמאית. הוא שירת בצה”ל עד שנת 1968, וזאת לאחר שמונה לפרקליט הצבאי הראשי, שבע שנים לפני פרישתו מהצבא.

אגב, לכתב המינוי שלו לכהונת הפרקליט הצבאי הראשי צירף ראש הממשלה ושר הביטחון דאז, דוד בן-גוריון, גם קריאה אישית ברוח הזמן לשופט שטרנברג לעברת את שמו, ושטרנברג הפך במהרה לשמגר. בתפקידו הבכיר בצבא עיצב מאיר שמגר את התשתית המשפטית של הממשל הצבאי ביהודה ושומרון וחבל עזה לאחר מלחמת ששת הימים.

גאוונה: הנכדה דפנה - מדריכת מרגמות

את אהבתו לצבא לא מסתיר השופט שמגר גם היום. לפתע הוא קם מכיסאו וממהר לשלוף מהכוננית הסמוכה ביטאון, שבו הוא מציג בפנינו נערה יפה, לבושת מדים, המככבת בתמונה צבעונית. מאיר שמגר מחייך ומציג את התמונה בפנינו בגאוונה: זאת היא נכדתו, דפנה, מדריכת מרגמות בצה”ל של שנת תשע”ג...

לאחר סיום שירותו הצבאי מונה שמגר ליועץ המש-

פטי לממשלה, תפקיד שאותו מילא במשך שבע שנים, עד 1975. ב-1 ביולי באותה שנה מונה לשופט בית המשפט העליון. שבע שנים מאוחר יותר כבר היה לממלא מקומו הקבוע של נשיא בית המשפט העליון, ובנובמבר 1983 מונה השופט מאיר שמגר לנשיא בית המשפט העליון. במלאת לו 70 שנה, ב-13 באוגוסט 1995, פרש מכהונתו הרמה. לאחר מכן שימש, במשך שנים רבות, כחבר בוועדת חקירה וכבורר בכיר בסכסוכים שונים.

אנחנו פוגשים את האיש המיוחד הזה, שעזב לאחרונה את הברירה לטובת מגורים בתל-אביב, בלשכתו בבית המשפט העליון, יותר מ-17 שנים לאחר פרישתו מכס המשפט ו-16 שנים לאחר שזכה לקבל את פרס ישראל על מפעל חיים. מאיר שמגר הוא מהאישים המלווים את האוניברסיטה הפתוחה זה שנים רבות, ואף קיבל תואר של עמית כבוד מהאוניברסיטה הפתוחה.

אדוני השופט, מה דעתך על מערכת המשפט בימים אלה, כאשר מכיוונים שונים מנסים לא אחת לפגוע בסמכויותיה?

“אין ספק שבימים האלה יש התמודדות בין הרשויות. זה בהחלט טבעי שיהיו מחלוקות בקשר להחלטות שיפוטיות זאת או אחרת. אבל, אין מי שפוגע ממש במערכת השיפוטית. יש לנו מערכת שיפוטית יציבה וחזקה מאוד, ואני משוכנע לגמרי שהיא תוסיף ותלך בדרכים המיועדות לה. היא תכריע במחלוקות ותיתן החלטות נכונות ואמיצות גם כאשר המדינה היא התובעת. אין ממש מה לחשוש מהמערכת השיפוטית. היא בנויה על מסורת ממושכת מאוד והיא תמשיך בדרך הזאת. אני מבקש להדגיש, שיש לנו מערכת משפט טובה מאוד ואיתנה.”

אבל אין לנו חוקה. עוד מעט המדינה בת 65, גיל שבו עובדים רבים יוצאים לפנסיה, אבל חוקה למדינה טרם נולדה. זה תקין בעיניך?

“אני בהחלט מצטער על כך. איחרנו בקביעת חוקה למדינה, ונצטרך למלא את החסר עכשיו. מדינה שרוצה להבטיח את זכויות היסוד לאזרחיה צריכה שתהיה לה חוקה, כדי לאפשר לה לעשות כן. הדבר נכון בעיקר במדינות דמוקרטיות. הנה, רק בשנת 1998 חוקקה חוקה גם בבריטניה, אף שבה סברו שנים רבות שאין צורך בחוקה. עכשיו החוקה בבריטניה מהווה מדרך לבית הנבחרים בשאלה אם נפגמת זכות יסוד זאת או אחרת. לצערי הרב, ובאמת אני אומר את הדברים בצער, אנחנו בין האחרונים בעולם בלי חוקה. אני רואה עדיפות עליונה לעשות את המהלך הזה עכשיו, ולקבוע חוקה למדינת ישראל.”

חשש: שגורם זה או אחר יכפה לבטל חקיקה

אין זה סוד שאין לנו חוקה בשל המיגזרים השונים כל כך באוכלוסיית ישראל. אז איך אפשר להתגבר כעת על עניין שבמשך יותר משישה עשורים לא התגברו עליו?

כל השקעה בחינוך היא מבורכת. אולם, אינני רואה זאת רק בהשקעת כסף בתוספות שכר למורים ולמרצים. אני רוצה מאד שאנשי החינוך יראו במה שהם עושים שליחות”

בית המשפט העליון בירושלים. "יש לנו מערכת שיפוטית יציבה וחזקה מאד"

כאשר הוסכם על עסקות טיעון, שבהן העונש היה קל ביותר במקרים חמורים ביותר; לדוגמה, בפציעתה הקשה מאוד של הנערה שחר גרינשפן, שנתורה נכה קשה מאוד ומרותקת לכיסא גלגלים לכל חייה, והנהג שפגע בה יצא בעונש קל שבקלים. מה דעתך על העסקאות הללו?

אכזבה: עסקאות טיעון רבות מדי

לראשונה בריאיון דומה שהשופט שמגר ממש כועס על המצב שנוצר: "אני נגד עסקות הטיעון. ממש נגדן. משפט צריך להתקיים. בשביל זה קיימים בתי משפט. הסמכות צריכה וחיבת להיות בידי בית המשפט, ולא בדרך שבה מנהלים מקח וממכר על העונש. זה לא ראוי ולא נכון. אני בהחלט מתנגד לריבוי הזה, לאחרונה, של עסקות הטיעון".

ברשותך, הייתי מבקש שתתייחס למתרחש בתחום החינוך בארץ. בעבר הייתה ישראל מהמובילות בתחומים כמו מתמטיקה ומדעים. לאחרונה התדרדרנו למקומות ה-40, ה-50, ואפילו ה-80, בחלק מהמקצועות. אולי השקענו פחות מדי במערכת החינוך?

"בוודאי שכל השקעה בחינוך היא מבורכת. אינני רואה, לעומת זאת, את ההרחבה רק בהשקעת כסף, כאשר המדובר לעיתים רק בתוספת שכר למורים ולמ-

"אין זה דבר יוצא דופן שחוקה נוצרת בחברה שבה יש חילוקי דעות בין האזרחים. בראש ובראשונה יש לחוקק את זכויות היסוד של אזרחי המדינה. ברוב הארצות החוקה נולדה עם הותרת המחלוקות בעינן. אצלנו הציבור החרדי רוצה מדינת הלכה, ולא שההלכה תהיה בחוקה. צריך יהיה להבטיח בחוקה בעיקר שיהיה במדינת ישראל חופש דת".

אין בישראל כיום חופש דת?

"בהחלט יש כיום חופש דת, כי יצרנו בבית המשפט חוקה בלתי-כתובה והצהרה על זכויות יסוד שראינו בהן חיוניות במיוחד. יש לישראל איים של הוראות חוקתיות. צריך לזכור שמדינת ישראל התחילה את דרכה בהצהרת עצמאות, שבה הייתה התחייבות לחוקק חוקה. חבר הכנסת יזהר הררי (ליברלים עצמאיים) קבע בשעתו שייקבעו חוקי יסוד נפרדים, וכך היה. לא חסרים לנו היום חוקי יסוד רבים. חלק כבר חוקקו בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. ובחוק יסוד: חופש העיסוק".

אז מה הבעיה שנותרה?

"הקושי הוא, שיש חשש שגורם זה או אחר יכפה בחוקה לבטל חקיקה זו או אחרת. אנחנו בהחלט לא זנחנו את העניין הזה, ואני בעצמי מטפל בנושא החוקה כבר שנים רבות. אני בהחלט אמשך לפעול בעניין הזה". לאחרונה מתרבות עסקות הטיעון. השיא הגיע

"אלימות צריך לשרש ומהר. אחת הדרכים היא לנקוט צורת ענישה מתקבלת על הדעת. צריך לעקור תופעות כאלה מן השורש, אך כשמתייחסים אליהן בקלות ראש, אל לנו להתפלא על התוצאה. אנשים צרכים לחשוש מלהתנהג כך"

רצים. אני רוצה מאוד שאנשי החינוך יראו במה שהם עושים שליחות".

יש חתנים של פרס נובל בישראל, שהתבטאו כבר שאם ההתדרדרות תימשך, בעתיד נוכל רק עוד לחלום על קבלת פרסי נובל בתחומים כמו כימיה או כלכלה. מה דעתך?

"אינני כופר במה שאומרים חתני פרס נובל. הבעיה של החינוך היא בצורה שבה מתנהלת המערכת, הרצון לצקת לתוך מערכת החינוך תכנים. יש גורמים אחרים שמשפיעים על החינוך. לא כל מי שמקשקש בכלי תקשורת זה או אחר הוא מודל של דוגמה לחינוך נכון".

אתה מתכוון, למשל, לתוכניות טלוויזיה?

"בוודאי. למשל, לתוכנית כמו 'היפה והחנון'. כן, אני מתמצא ויודע גם על שידור כמה תוכניות מהסוג הזה. הנוער פה מכיר לעיתים יותר את גיבורי הסדרה הזאת מאשר את גיבורי ישראל וההיסטוריה של המדינה. צריך להביא לידי כך שהרמה של החינוך תשתפר, בכל רובדי החברה הישראלית. אני כועס, זה ממש מיותר שהתוכניות העיקריות בטלוויזיה הן 'היפה והחנון' או 'הישרדות'. זה משגה. זה משליך ישירות על רמת החינוך בארץ. אינני מרוצה מהמצב הזה. צריך להשקיע הרבה יותר בחינוך ובערכים".

צצה: אלימות צריך לשרש ומהר אז אתה ממש מודאג.

"לא. הדאגה היא ממני והלאה. זה לא הביטוי הנכון לומר שאני מודאג. האמירה הנכונה היא שאני מאוד לא מרוצה מהמצב הזה. אני בהחלט בעד חופש הביטוי, שלא יבינו אותי לא נכון. אך יש אפשרות דרך המועצות הרגולטוריות המפקחות על השידורים, וגם ההשתדלות הישירה של אנשים שמבינים בדבר, להביא להעלאת הרמה בתוכן השידורים. זה יכול למנוע חלק ממה שקורה לנו בתחום החינוך כעת. חבל על מה שקורה כעת בתחום החינוך".

איך קורה שהאלימות השתלטה על חיינו בשנים האחרונות. יש גורמים שיכולים למנוע את המצב העגום הזה?

"בוודאי שיש. אלימות צריך לשרש ומהר. אחת הדרכים היא לנקוט צורת ענישה מתקבלת על הדעת. צריך לעקור תופעות כאלה מן השורש, אך כשמתייחסים אליהן בקלות ראש, אל לנו התפלא על התוצאה. אנשים צרכים לחשוש מלהתנהג כך".

אם הבנתי נכון, אתה לא מרוצה מרמת הטיפול במקרי האלימות, כולל מרמת הענישה?
"הבנתי נכון. אני לא רוצה לחלק תארי גנאי. החוק קובע מה מותר ומה אסור לעשות. צריכים להשתמש באמצעים מתאימים שיקעקעו תופעות כאלה. לכן, חייבת להיות החמרת ענישה במקרים של אלימות. זה ברור".

כמי שעוקב במשך שנים רבות אחר האוניברסיטה הפתוחה, השיטה שבה מתקבל כמעט כל אחד ללימודים

מימין: הכנסת. "אני מצטער על כך שאין לנו עדיין חוקה. בזה איחרנו"

משמאל: נשיא בית המשפט העליון לשעבר, השופט מאיר שמגר, בלשכתו בירושלים

**"אני בהחלט
בעד השיטה של
האוניברסיטה
הפתוחה, שממלאת
תפקיד ראשון
במעלה בתחום
ההשכלה הגבוהה
בישראל. היא
מאפשרת לאנשים
צעירים, מבוגרים,
מכל שכבות
הציבור, גם חסרי
תעודה פורמלית,
ללמוד, כולל
מהבית"**

הקשיים, האנשים בישראל הם אנשים אופטימיים. זה נמצא בתוך תוכו של האדם. זה לא דבר מובן מאליו שיש לנו מדינה, וצריך להפנים את זה."

במה אתה גאה במיוחד במדינה?

"אני חש גאווה רבה במיוחד מכך שהשגנו כל כך הרבה פרטי נובל בתחום המדעים. זאת בהחלט גאווה. בכדורגל אנחנו לא טובים במיוחד ובמדעים אנחנו טובים מאוד. אני מעדיף שזה יישאר כך – ולא להיפך..."

ומה אתה לא אוהב במדינה?

"בעיקר את תופעת האלימות שהשתרשה כאן לאחרונה ואת קולת העונשים. את זה צריך לתקן".

אתה ביקרת בעבר את שיטת הבחירות בישראל. עורך מבקר אותה?

"בהחלט. השיטה שלנו, של פיצול מפלגתי עצום, זה דבר מזיק. 32 מפלגות מתמודדות בבחירות, זה פשוט מזיק. יש לנקוט לכן שורה של אמצעים. יש להנהיג, לפחות חלקית, שיטת בחירות אזורית, שהציבור יבחר בכל אזור את נציגיו. יש להגדיל באופן משמעותי את אחוז החסימה. אולי צריך גם להגדיל את מספר חברי הכנסת ולהקטין את הממשלה. זאת, כיוון שקיימת בעיה כאשר שלישי מחברי הכנסת, כמו בכנסת הנוכחית, מכהנים כשרים או כסגני שרים. לכן ישנן ועדות בכנסת שפשוט אינן מתפקדות כהלכה. אם נתקן את כל אלה – שיטת הבחירות בישראל תהיה הרבה יותר טובה ונכונה."

באוניברסיטה הפתוחה, גם חסרי תעודות בגרות וגם אנשים בני 80, היא שיטה טובה, לטעמך?

"אני בהחלט בעד השיטה של האוניברסיטה הפתוחה, שממלאת תפקיד ראשון במעלה בתחום ההשכלה הגבוהה בישראל, בכך שהיא מאפשרת לאנשים צעירים, מבוגרים, מכל שכבות הציבור, ללמוד, כולל מהבית. גדולי תה של האוניברסיטה הפתוחה היא בכך, שהיא מאפשרת לאנשים שחסרה להם תעודה פורמלית ללמוד במסגרת ההשכלה הגבוהה. התפקיד של האוניברסיטה הזאת הוא ראשון במעלה בישראל, כיוון שיש בשיטה הזאת משום פתיחות דלת לכל אדם בארץ להשכלה הגבוהה".

אתה נגד השיטה של קבלה למוסדות אחרים על פי בחינות פסיכומטריות?

"אני לא חושב שהבחינות הפסיכומטריות יוצרות אפליה לרעה. אבל, אני בעד הדרך של האוניברסיטה הפתוחה, שגם מי ששכל בבחינות האלה, יכול להתקבל אליה ללימודים. האוניברסיטה הפתוחה חופשית מכפייה של דרך זאת או אחרת ומהצבת תנאים שונים, זאת בהחלט דרך נכונה וטובה בהשכלה הגבוהה בישראל".

אהבה: מדינת ישראל היא ביתי איך אתה מרגיש כלפי מדינת ישראל?

"אני אוהב את ישראל. היא ביתי. זה החלום שאני שים חלמו עליו עשרות שנים, שיהיה לנו בית. למרות כל